

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Fonetický ústav
Mgr. Pavel Šturm

Posudek vedoucího práce

na bakalářskou práci Kateřiny Brabcové

The just noticeable difference for English melodic prominence elicited on Czech listeners

Bakalářská práce Kateřiny Brabcové zkoumá vliv melodické prominence na schopnost posluchačů rozeznat výškovou změnu provedenou na určité slabice souvislé řeči. Z hlediska výběru tématu a materiálu se jedná o zajímavý a užitečný výzkumný cíl, neboť dosavadní studie se zaměřovaly na experimenty s jednoduchými či složitými tóny, popř. s izolovanými řečovými stimuly, zatímco přirozenější a kontextově bohatší řečový materiál chyběl.

Text je dle zvyklostí rozdělen do několika částí. Druhá kapitola nastiňuje teoretické pozadí práce, kdy se autorka věnuje dvěma stěžejním oblastem, základní frekvenci (F0) a intonaci. Oddíl 2.1 tak shrnuje problematiku základní frekvence, jejího percepčního odrazu (výšky tónu) a samotného předmětu zkoumání – difference limen. Hodnoty difference limen uváděné v literatuře pro řečový materiál se pohybují okolo 1,5 až 2 půltónu. Autorka definuje pojmy, pečlivě rozebírá dosavadní výzkumy a připravuje si pole pro formulování hypotéz. Podobným stylem je strukturován oddíl 2.2, jenž se věnuje intonaci a zejména popisu struktury intonační fráze v angličtině. Autorka uvádí transkripční konvence, jimiž se bude řídit, a závěrem stručně porovnává angličtinu s češtinou.

Teoretická část je psána všeobecně jasně, provázaně a přehledně, avšak oddíl o intonaci je místy příliš podrobný (např. přehled různých typů slabik, shluků, slabičných základů na s. 21 zbytečně rozptyluje a s tématem nesouvisí). V oddílu 2.2.4 dále autorka upozorňuje na rozdíl mezi pojmy *stress* (přízvuk, abstraktní kategorie) a *accent* (akcent, fyzická realizace přízvuku), sama ale tento rozdíl systematicky nečiní. Je však nutno podotknout, že tuto záměnu provádějí i mnozí renomovaní autoři. Oddíly 2.1.1 a 2.1.2 by bývalo dobré sloučit, neboť krátký odstavec na s. 13 se věnuje tématu předchozího oddílu (měření F0), zatímco určité postřehy z oddílu 2.1.1 patří spíše do oddílu následujícího (např. percepční interpolace neznělých úseků).

Třetí kapitola se již věnuje samotnému experimentu. Autorka si na základě předchozích studií nejprve stanovuje hypotézy a poté popisuje přípravu experimentu (velmi jasně a dostatečně podrobně, experiment by bylo možné replikovat). Autorka připravila text pro britskou mluvčí, nahraný materiál zpracovala a provedla na něm akustické manipulace. Z upravených položek sestavila percepční test a zadala jej 20 českým posluchačům. Při prezentaci výsledků v oddílu 4.1 se zaměřuje na úspěšnost rozpoznání manipulované kontury, u všech analýz pečlivě uvádí statistické ohodnocení vztahů. Výsledky podává přehledně a detailně, obrázky doprovází autonomními popisky. Čtenář je obecně provázen jednotlivými zjištěními logicky a systematicky. Výsledky autorka shrnuje v oddílu 4.2 a dává je do souvislosti s pracemi jiných badatelů. Zároveň si klade správné otázky a pro své výsledky hledá vysvětlení.

Bakalářská práce Kateřiny Brabcové představuje zdařilou studii, která navíc tematicky zapadá do výzkumného zaměření FÚ. Výsledek experimentu je ve vztahu k hlavní formulované hypotéze přesvědčivý (stupeň prominence slabiky ovlivňuje melodickou diferenci limen v dané pozici), alespoň jak je to pro omezené množství posluchačů možné (do analýz bylo zařazeno jen 15 subjektů). Popis výzkumu včetně jeho metodologického pozadí je příkladný. Citování pramenů rovněž probíhá podle vědeckého úzu (autorka u knih chvályhodně uvádí konkrétní strany).

Nedostatky práce nejsou pro celkové vyznění zásadní, také jazyková úroveň je až na několik výjimek vysoká. O pečlivosti autorky svědčí i fakt, že se v práci téměř nenacházejí překlepy (pouze „then“ místo „the“ na s. 25, „trails“ místo „trials“ na s. 34), nalezneme zde též minimum nepřesných formulací („JND is generally believed to be lower...“ s. 14 – přesněji „smaller“). Autorka rovněž zaměnila obrázky 8 a 9 vůči textu, který k nim odkazuje (s. 37-8), avšak nejzávažnější chybou je interpretace obrázku 8 (resp. 9 dle textu): autorka tvrdí, že věty *fall1* a *fall2* tvoří skupinu, což není pravda, neboť se vyčleňuje pouze *fall2*. Tato nepřesná interpretace se opakuje v diskuzi i závěru (s. 41, s. 44).

V rámci obhajoby navrhuji, aby autorka odpověděla na následující body:

- Při popisu intonační struktury autorka tvrdí, že „the nucleus bears the last stress“ (s. 23). Je tomu opravdu tak? A co příklady 3 a 4, které uvádí hned pod tím? Viz též již zmíněný bod o přízvuku a akcentu.
- Zdá se, že termín „pair comparison“ (s. 16 a všechna další užití) by mohl odkazovat ke dvěma věcem. Stojí na jedné straně – jak vyplývá z textu – výzkum ‘t Harta (1981), který srovnává páry stimulů s odlišnou mírou změny, a na straně druhé ostatní výzkumy (např. Harris a Umeda, 1987), které srovnávají originální stimulus s modifikovanou položkou?

Na závěr konstatuji, že předkládaná práce Kateřiny Brabcové splňuje svým obsahem i rozsahem požadavky kladené na bakalářskou práci. Mé výhrady se týkají spíše stylistických a formálních aspektů než samotného experimentu. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení **v ý b o r n ě**.

V Praze dne 1.6.2015

.....
Mgr. Pavel Šturm
Fonetický ústav FF UK